

התשמע קולי

למרות היותה אישה דתייה, שושנה גוגנהיים הפכה לסופרת סת"ם, אחת מתוך שלוש בלבד הפועלות בארץ • אחרי שספרה הראשון מונה מאחורי הפרוכת, היא פונה לנפץ עוד חומה ומציגה פרשנות ויזואלית לפרשת השבוע

רותי זוארץ

ה

וא התחיל כמושג רפואי, הפך למר שג פסיכולוגי ועבר טרנספורמציה למור שג סוציולוגי; אבל פמיניזם הוא בראש ובראשונה מושג הומניסטי שרואה את האישה כשווה לגברים בערכיה וביכולותיה ושמצייין שגשוג יכולות לעשות כל דבר שגברים עושים. למשל, לעסוק בכתיבת סת"ם. שושנה גוגנהיים היא סופרת סת"ם, אחת משלוש שעובדות בארץ, וגם אם לא ברור אם התפקיד שלה קדם להגדרתה כפמיניסטית או להפך, היא מצהירה בפה מלא: "כן, אני פמיניסטית".

עכשיו היא עושה צעד אחד נוסף במי שעול העצמאות הנשית-דתית ואוצרת, יחד עם יהודית מרגוליס ור"ר רותי שטיינברג, את התערוכה "נשות הספר", שמוצגת בימים אלו (24.9 - 5.10) במתחם התחנה הראשונה בירושלים במסגרת הביאנלה של ירושלים לאמנות יהודית עכשווית. התערוכה מציגה 54 פירושים לפרשות השבוע שנעשו על ידי 54 אמניות בינלאומיות.

גוגנהיים (46) גדלה בבית רפורמי בצפון קרוליינה. בחיותה בת 20 עלתה לארץ לבד במסגרת חילופי סטודנטים של האוניברסיטה העברית. "למדתי עברית באולפן בארץ בחורשי הקיץ ממש מאפס, את אותיות האלף-בית, כי

לא ידעתי מילה בעברית", היא משחזרת. "אחרי שסיימתי את הלימודים בארצות הברית ידעתי שאשוב לארץ". וכך עשתה. היא שבה לישראל, וכאן למדה יהדות ולאט-לאט נשאבה אל תהליך החזרה בתשובה. אולם זה לא היה סוף הנדודים עבורה. בשנת '95 חזרה לארצות הברית, סיימה תואר שני ביהדות וחינוך וניהלה מרכז ללימודי יהדות ואקולוגיה. "התחום הזה היה אחד הגורמים שקשרו אותי לחזרה בתשובה", היא אומרת. "הקמתי בארצות הברית תוכנית ללימוד אקולוגיה ולקשר שלה עם היהדות. הייתי המנהלת הראשונה שם, הדרכתי טיולים והעברתי קורסים".

על אף ההצלחה הגדולה, לגוגנהיים היה חלום אחד שלא הרפה ממנה: להיות סופרת סת"ם. "חלמתי על זה מגיל 20, מהמפגש הראשון שלי עם ישראל", היא מסבירה. "כשהגעתי לארץ חיפשתי במשך עשר שנים בכל רחבי הארץ מי שיש לי שיעור ללמד אותי את רזי התורה הזאת. הרבה סירבו לי, וגם אם הם סכימו, כששאלו שאלת רב הוא ענה בשלילה. היה מישהו שהרב שלו לא אישר לו ללמד אותי מהטעם שאם אכתוב ספר, הוא יכול להגיע באחד הימים לקהילה ששומרת מצוות, והם לא ידעו שהספר נכתב בידי אישה".

בשנת 2000 הגיעו החיפושים שלה לסימום. במסגרת תוכנית לאמנות היא

הגיעה לערד, שם קיבלה סטודיו שבו יצרה וחרר במרכז קליטה, שבו התגוררה עם עולים חדשים נוספים. במסגרת הביקורים שלה בירושלים מצאה מורה שהסכים ללמד אותה. "זה היה כמו בן סיבון גדול עבורו ללמד אותי", היא מבהירה. "בהתחלה הוא לא הסכים ונא ליצתי לשכנע אותו ארוכות כדי שיתרצה. אבל אני מנועה מלחשוף את שמו, לפי בקשתו".

אותו מורה עלום-שם עבד איתה במשך תקופה ארוכה והיה שם גם כשקיבלה את ההזמנה הראשונה שלה. הוא ברק אותה וליווה אותה לכל אורך הדרך, מקפיד על קלה כחמורה. "כשהתחלנו לכתוב את הספר יחד, ערכנו דיון בינינו, האם לסמן על ידי חותמת כלשהי על גבי העמודים שהספר נכתב על ידי אישה", היא מגלה. "בסוף לא עשינו זאת".

תפילה והתבוננות

ההזמנה הראשונה שלה הגיעה מחברי קהילה יהודית בסיאטל, שחיפשו דווקא אישה שתכתוב עבורם את ספר התורה. "אנשים שידעו שאני לומדת כתיבה הפנו אותם אלי", אומרת גוגנהיים. "נפגשנו והם הסכימו שאעשה זאת. היה לי תנאי אחד: שיצטרפו אלי עוד נשים המוסמכות לכתוב, וכך היה. מצאנו נשים כותבות מכל העולם - מקנדה, מברזיל, מארצות הברית ועוד

כשהגעתי לארץ חיפשתי במשך עשר שנים בכל רחבי הארץ משהו שיסכים ללמד אותי את רזי כתיבת סת"ם. הרבה ממי שפניתי אליהם סירבו לי, וגם אם הם הסכימו, כששאלו שאלת רב, הוא ענה על כך בשלילה"

בפני עצמי שאני לא מוכנה לשים את עצמי ואת הרצונות שלי בצד בגלל העובדה שמכונת הדת ספר שנכתב על ידי אישה הוא לא כשר."

"הדמנות פז"

מאז טיימה את כתיבת הספר – לפני כשנה – החליטה גונגהיים להנחיל לרצנ את הכתיבה בצד. במקום זאת היא פנתה לעמוק באינטנסיוויות גדולה יותר כפי היקט פרישת השבוע, "כשהתחלתי את העבודה על הספר הרגשתי שהמפגש שלי עם הטקסט הוא מפגש אינטימי, אבל הוא גם מפגש שלי עם העם היהודי וההיסטוריה שלנו ובין מה שמחבר את כולנו, בין אם אנחנו דתיים או חילוניים", היא אומרת. "החוויה המורכבת הזו הובילה אותי להצות להיכנס לער מקם של דברים. הרקע שלי כאמנית וכעובדת בקהילה וההגדרה שלי כפי מיניסטרית הובילו אותי לשאול ארד נשים יהודיות יגיבו ויפרשו את הטי קסטום. חשבתי ארד אפשר לחבר נשים למקורות ולגרום להן לשאול שאלות". גונגהיים החליטה לפנות לאמניות מכל העולם, אך לא הצליחה לתאר את מורכבות הפרויקט: "לא הבנתי למה אני נכנסת מבחינה ארמיניסטרטבית, אבל החוץ – ליצור תורה ויוואלית על ידי 54 אמניות, בתאם לפרשות הש"ה העובדה – הוא שהוביל אותי". העובדה שהיא הגבילה את החיפוש לאמניות יהודיות שעובדות עם קלף גרמה לכך שתהליך הבחירה התפרש על פני עשר שנים. "בגלריות ברחבי העולם מוצי נים יותר אמנים גברים, כך שהמטרה היא להביא את הקול של הנשים לק דמת הבמה ולגרום לו להישמע", היא אומרת. "בנוסף, נוצרה לנו כאן הודי מנות פז להבין את הפרשנות הגשית לטקסטום התנכיים. עד כה הרגשתי שאני לא מצליחה להתחבר לפרשי נוח הקלאסית שממנה אנחנו לומדים, משום שהיא נמתכה כולה על יוי גבי רים. פרשנות לטקסט הוא עניין אישי, סובייקטיבי, והוא מגיע ממטען האישי שנושא אותו. הפרשו זמאן נובע השיר ני. אם גבר נותן פרשנות לסיפור של שרה אמנו, שהייתה עקרה, הוא לא יכול להתחבר לטקום של האישה שלא מצליחה להרות ולהביא ילדים לער. לם. כשאשה באה לפרש טקסטום, היא מביאה את הפרספקטיבה שלה, את מי שהיא ואת עצם היותה אישה".

עבודי ההלכה זה משוה חי שצריך להתמודד איתו בשיתוף, בשאלה, בגנתיים צילום: Andrew Tertus

המטרה היא להביא את הקול של הנשים לקדמת הבמה. התעוררה "ששת ספר" צילום: הדפס אנונית ירושלים

אני מאוד נאמנה לדת ולהלכה, ועבר זמן עד שהייתי מוכנה להצגיר בפני עצמי שאני לא מוכנה לשים את עצמי ואת הרצונות שלי בצד בגלל העובדה שמכונת הדת, ספר שנכתב על ידי אישה הוא לא כשר"

בעלי נולד בבית מסורתי קונסרבטיבי והרבה פחות שומר מצוות ממני. אנה נו שמרמים מצוות בבית, ובאותה נשיר מה מקיימים בו שיש פתוח ולא עושים דברים על אטומטום, בעיניים עצומות". בכל הנוגע לאמונה, גונגהיים לא טא מנה בהגדרות. "אני לא שייכת לרדם מסוים", היא מודה, "עבודה יהלכה זה משוה חי שצריך להתמודד איתו בכוחה, בשאלה, בחקירה, בהתבוננות. אחרת היהרוד בכלל לא הייתה משוה חי כפי שהיא כיום".

את מנוריה את עצמך במיניסטרית. ארד זה מתקבל במגוון הדתי? "לקח הרבה שנים עד שהייתי מוכי נה לשים בצד את האיסור שמוטל עלי כאישה לכתוב ספר תורה. למרות שאם בוחנים את הסוגיה לפי ההלכה, הרי שהאיסור הוא רק לקרוא ספר שנכתב על ידי אישה ואין איסור על הכתיבה. אבל אני מאוד נאמנה לדת ולהלכה, ועבר זמן עד שהייתי מוכנה להצגיר

אישה מישראל, שאלו למעשה היו כל הגשים שעסקו בספרות סת"ם בעולם – וכתבתי יותר. בסופו של דבר יצא שמת' בני העי מוחפפר".

העבודה על הספר איכה כחמש שנים מתישות, "כולל הזמן שכתבתי לרב והזמן שבו הגשם הצטרפו אלי וכתבנו יחד". תהליך העבודה היה ארוך ומורכב וכלל לא רק כתיבה נמה, אלא גם אל מנט רוחני. "בזמן שכתבתי היה לי סרד יום שבכתיבתי היה כמו עבודה לכל דבר, אבל היו בו אלמנטים נוספים כמותפילה והתבוננות פנימית", היא מספרת.

תוך כדי כתיבת הספר הסתיים הפרק הדרוטי בחייה, וגונגהיים שבה לירוש' לים והתפרנסה מהאמנות שלה. כיום היא ממוגרת עם בעלה ושני ילדיה ביישוב אביעור. "בעלי מאוד פמיניסטי בעצ' מו והתמיכה שלו בי הייתה מעל ומעבר, וזה לא מובן מאליו. אני מכירה סופרת סת"ם שלא עוסקת במקצוע משום שבי' עלה מתנגד לכך בתוקף", היא מספרת.

